

STICHTING

NSA

**NAAR EEN
POSITIEF
SPORT-
KLIMAAT**

PLEZIER IN SPORT
VOOR IEDEREEN

VOORWOORD

Voor sporters is plezier de basis van het sporten. Maar wanneer hebben sporters plezier? Positieve omgang met medesporters, positieve coaching, een leuke sfeer binnen het team, de groep en de buurt spelen hierbij een belangrijke rol. Meer plezier betekent ook meer sociale binding en betrokkenheid. Dit heeft effect op de positieve omgang binnen de vereniging, kortom een positiever sportklimaat. En dat sportklimaat helpt enorm bij bijvoorbeeld het voorkomen van excessen en de prachtige rol die de vereniging kan spelen in de ontwikkeling van een kind.

Hoe kun je als sportvereniging met het thema aan de slag en is de kans het grootst op een blijvend effect? Sportverenigingen zijn er in allerlei vormen en maten. In eerste instantie is de sportvereniging een organisatie waar leden een gezamenlijk doel nastreven. Dat klinkt heel eenvoudig. En dat is het ook. Alleen de uitvoering is ingewikkeld, blijkt uit de vele problemen die sportverenigingen in de praktijk tegenkomen.

Hebben de leden wel allemaal hetzelfde doel en eenzelfde motief? En hebben ze hetzelfde beeld hoe ze dat willen bereiken? Tot voor kort werd met kennis vanuit het bedrijfsleven en organisatiekunde bijna op mathematische wijze naar deze twee vragen gekeken. Daarbij is wellicht te weinig aandacht besteed aan de vraag of deze kennis wel van toepassing is op de sportvereniging.

Belangrijke en bijzondere eigenschappen van de sportvereniging zijn: een grote emotionele betrokkenheid en het vrijwillige lidmaatschap van de vereniging. Hierbij is het onderliggende motief vaak de groep waartoe men wil behoren en het bijzondere organisatieproces waarvan men deel uit wil maken. Juist deze twee eigenschappen vormen een belangrijk fundament voor het functioneren van de vereniging.

Voor het realiseren van een positief sportklimaat binnen de vereniging is inzoomen op onderliggende motieven, onderlinge verbanden en relaties in de sportvereniging essentieel.

Dit werkdokument 'Naar een positief sportklimaat' is geen kant-en-klaar stappenplan, omdat de verschillen tussen sportverenigingen te groot zijn om in één enkel plan te vatten. Voor verenigingen is het belangrijk op eigen wijze en in eigen tempo tot een positief sportklimaat te komen.

'Naar een positief sportklimaat' daagt verenigingen uit goed na te denken over de wijze van het realiseren van een positief sportklimaat binnen de vereniging en nodigt uit daarbij breed te kijken. De sfeer binnen een vereniging wordt immers niet alleen bepaald door bestuurders en sporters. Ook ouders van jeugdleden, scheidsrechters en trainers hebben hun invloed. Dit werkdokument wil in de eerste plaats verenigingen bewust maken van aspecten die bijdragen aan een positief sportklimaat. Het zet hen aan het denken over de eigen sfeer en geschreven en ongeschreven regels binnen de eigen gelederen. Met als startpunt de vraag: hoe gaan we binnen de vereniging op dit moment eigenlijk met elkaar om?

Ik wens u veel leesplezier toe en daarna vooral veel plezier binnen uw vereniging!

Berend Rubingh
Manage to Manage

Inhoud

Inleiding

- 1 Hoe gaan we met elkaar om?
- 2 Wat voor vereniging willen we zijn?
- 3 Hoe realiseren we een positief sportklimaat?
- 4 Hoe zorgen we voor een blijvend positief sportklimaat?

Nawoord

INLEIDING

Praktijkvoorbeeld Ongewenst gedrag

Het was een belangrijk duel, want bij winst was één van de twee elftallen kampioen. Ondanks die spanning bleef de sfeer op het veld goed, tot in de slotfase twee spelers met elkaar in de clinch raakten. De ene speler zou de andere hebben gevloerd. Medespelers van beide partijen bemoeiden zich ermee. Scheldend probeerden zij elkaar te duwen en aan elkaar te trekken. De scheidsrechter maande de spelers tot rust, maar tevergeefs. Toeschouwers, waaronder veel vaders van de spelers, renden het veld op. De vader van het slachtoffer van de overtreding, sloeg de trainer van de tegenpartij en ging op jacht naar de overtreder. De vader achtervolgde de tiener tot in de keuken van de kantine, kreeg hem te pakken en schopte de jongen. Dat riep uiteraard weer reacties op. Pas na kordaat optreden van een paar verstandige mannen keerde de rust weer terug. Niemand had toen echter nog zin in een voetbalwedstrijd. “De impact van dit soort ontsporingen is groot”, vertelt de trainer van één van de twee teams een paar dagen later. “We hebben intensief contact met de ouders van de jongens. De angst bij de kinderen zit diep. De grote vraag is of en hoe we twaalf jongens zaterdag weer aan het voetballen krijgen.”

Bron: BNdeStem, 17 april 2012

Sport kenmerkt zich door de competitie met anderen. Sporten is nu eenmaal een krachtmeting. Sporters willen winnen door sterker, leniger, sneller, tactischer en/of vaardiger te zijn. Ze doen er alles aan om dat voor elkaar te krijgen, met steun van hun coach, teamgenoten en supporters. De spelregels helpen sporters om de competitie met de anderen in goede banen te leiden. Vaak gaat dit goed. Maar de spanning die de competitie met zich meebrengt kan ook tot negatieve resultaten leiden, zoals agressie, vandalisme, overlast en discriminatie tijdens of rondom wedstrijden en trainingen. Verenigingen moeten zich verantwoordelijk opstellen en mét de leden nadenken over mogelijke maatregelen om ongewenste situaties te voorkomen. **Sport is leuk en moet vooral leuk blijven!**

Praktijkvoorbeeld Positieve omgang binnen de vereniging

Persoonlijke aandacht is belangrijk om leden bij de club te houden, vertelt de begeleidster van een meidenvoetbalteam. “We vragen meiden altijd wat er aan de hand is als ze verdrietig kijken”, vertelt zij. Soms leidt zo’n vraag tot een persoonlijk gesprek, maar zelfs als het niet zover komt, geeft het vertrouwen als blijkt dat trainers oog hebben voor de meiden. Dit is zowel binnen als buiten het veld belangrijk. Trainers moeten aandacht besteden aan alle speelsters, ongeacht hun sportieve ambitie en kwaliteiten. Idealiter houdt een trainer ook de opkomst bij trainingen in de gaten. De trainster belt meiden die niet op training zijn geweest. Dat lijkt streng, maar de onderliggende boodschap is eigenlijk: Hé, je was er niet. We hebben je gemist! “Tijdens zo’n telefoongesprek vraag ik ook altijd even hoe het thuis gaat. En of hun ouders een keertje komen kijken bij een training of wedstrijd. Door die belangstelling voelen meiden dat zij er toe doen voor de club.”

Bron: Leren van meedoen, Meedoen alle Jeugd Door Sport, 2010

De traditionele sportvereniging komt steeds meer onder druk te staan door onder andere concurrentie van andere vrijetijdsbestedingen en tekort aan geschikt kader, vrijwilligers, trainer-coaches en scheidsrechters/officials. Om voor deze problemen oplossingen te vinden, richten verenigingen zich vaak op de financiële, materiële en organisatorische aspecten van hun ‘bedrijfsvoering’. Voor de eigen cultuur hebben verenigingen veel minder aandacht. Toch is die cultuur, inclusief de wijze waarop leden met elkaar omgaan, vaak zeer bepalend voor het succes van een vereniging. Een goede onderlinge verstandhouding draagt bij aan een positieve sfeer binnen de vereniging. **En een goede sfeer biedt ruimte voor de sociale binding en betrokkenheid die voor een vereniging nodig zijn om optimaal te functioneren.**

Praktijkvoorbeeld Opvoedfunctie van de sport

Dit seizoen is voor het selectieteam een nieuwe keeper aangekomen, die dit niveau aan kan en goed ligt in de groep. In een bekerwedstrijd werd hij voor het eerst in de basis opgesteld. Natuurlijk was hij nerveus. In de wedstrijd maakte hij twee fouten,

waardoor we verloren. Na afloop kwam de keeper naar de teambegeleider en zei: “Sorry, ik heb de wedstrijd verpest door die twee blunders.” De tranen stonden in zijn ogen.” Liet je die ballen expres door? Natuurlijk niet. Iedereen maakt weleens een fout”, zei de teambegeleider. “Dat hoort bij het spel. We zijn één team waarin iedereen hele goede dingen doet, maar soms ook minder goede dingen. Het hoort er allemaal bij. We winnen of verliezen als team!” Opgelucht voegde de keeper zich weer bij zijn team

Bron: Sport en opvoeden; vreedzame methode in de sport, 2011

Een vereniging kan zelf bijdragen aan een positief sportklimaat door de opvoedingsfunctie concreet vorm en inhoud te geven. Immers, een sportvereniging is na thuis en school het derde opvoedmilieu voor jonge kinderen en jongeren. Ruim driekwart van alle jeugd is lid van een sportvereniging. **Sportverenigingen hebben dus als mede-opvoeders invloed op de opgroeiende jeugd.** Toch besteden verenigingen vaak te weinig aandacht aan de pedagogische aspecten van de sport. Een trainer is dikwijls op zichzelf aangewezen en vervult zijn opvoedende rol naar eigen inzicht. Een vereniging kan trainers en scheidsrechters ondersteunen door een sturende rol te spelen.

Naar een Positief Sportklimaat

Voor sportverenigingen is het belangrijk aandacht te besteden aan een positief sportklimaat. Want dat leidt tot meer spelplezier, een betere sfeer binnen de vereniging, meer betrokkenheid van leden en ouders en daarmee tot ledenbehoud. Een positief sportklimaat leidt tot een positief imago van een vereniging. Bovendien helpt een positief sportklimaat bij het voorkomen van excessen en het vervullen van de opvoedfunctie van een vereniging. Er is sprake van een positief sportklimaat binnen een vereniging als leden en gasten:

- op een prettige manier met elkaar omgaan;
- elkaar accepteren zoals zij zijn;
- zich betrokken voelen bij elkaar, de groep, het team en de vereniging;
- zich houden aan (spel)regels en afspraken.

Dit werkdocument inspireert verenigingen om aan de hand van vier vragen het eigen sportklimaat te beoordelen en waar mogelijk te verbeteren. Die vier vragen zijn:

- Hoe gaan we met elkaar om?
- Wat voor vereniging willen we zijn?
- Hoe realiseren we een positief sportklimaat?
- Hoe zorgen we voor een blijvend positief sportklimaat?

In de vier hoofdstukken van dit werkdocument behandelen we achtereenvolgens deze vier vragen. We bieden achtergrondinformatie en praktische tips. Daarmee dagen we verenigingen uit hun eigen sportklimaat kritisch onder de loep te nemen en op hun eigen manier met de adviezen en tips aan het werk te gaan. Want de weg naar een positief sportklimaat loopt voor iedere vereniging anders en vraagt om maatwerk.

Peter Galle

Directeur NSA/Sportservice Noord-Brabant/Olympisch Netwerk Brabant/Topsport Brabant

1

**HOE GAAN
WE MET
ELKAAR
OM?**

Wat speelt er binnen onze vereniging?
Waarom willen we ons sportklimaat verbeteren?
Bestaat er binnen de vereniging voldoende draagvlak om tot verbetering van ons sportklimaat te komen?
Moeten we het streven naar een positief sportklimaat in ons beleidsplan opnemen?

Een vereniging die streeft naar een positief sportklimaat, moet veel meer doen dan leden, ouders en kader daarover informeren.

Deze vragen zijn relevant omdat een vereniging pas tot veranderingen kan komen als voldoende leden daartoe de noodzaak en de betrokkenheid voelen. Dit leidt alleen tot een positief resultaat als vereniging en leden daar gezamenlijk aan werken. Dat wil overigens niet zeggen dat het nodig is om alle leden bij elke tussenstap te betrekken. Sterker nog, dat is onuitvoerbaar. Een aantal mensen moet het 'voorwerk' doen.

Verenigingen die actief aan verbetering van het sportklimaat willen werken, doen er goed aan hier voor een **werkgroep** samen te stellen. Het is verstandig als hierin alle geledingen van de vereniging vertegenwoordigd zijn. Idealiter bestaat de werkgroep uit vertegenwoordigers van het bestuur, de trainers/coaches, sporters, officials/scheidsrechters en toeschouwers/ouders. De werkgroep heeft tot taak het bevorderen van een positief sportklimaat in en om de vereniging. Wat daarvoor moet gebeuren hangt uiteraard af van de actuele situatie. Een goed uitgangspunt voor de werkzaamheden van de werkgroep zijn de vier vragen hierboven. Daaruit volgt ongetwijfeld een lijst met verbeterpunten. De werkgroep kan vervolgens plannen maken om op basis daarvan tot concrete verbeteringen te komen.

Het is van belang dat de werkgroep beschikt over voldoende draagvlak en daadkrachtig kan optreden. De werkgroep moet zelfstandig kunnen opereren. De selectie van de werkgroepleden dient zorgvuldig te gebeuren. De werkgroepleden moeten immers het voorbeeld geven. Met hun houding in en om de vereniging dragen zij zelf een positief sportklimaat uit, óók als het hun als sporter of supporter eens tegenzit.

Verschillende groepen

Leden van een sportvereniging en hun ouders hebben stuk voor stuk een eigen beeld van de vereniging. Zij zullen de vereniging ieder op hun eigen manier ervaren. Toch is er ook een gemeenschappelijk beeld, met zowel positieve en negatieve kanten. Voor een werkgroep is het belangrijk om uit te gaan van die gemeenschappelijke basis, maar respect te tonen voor afwijkende meningen. Om tot een positief sportklimaat te komen, kan de uitwisseling van de persoonlijke ervaringen en beelden van leden en hun ouders, een belangrijke inspiratiebron zijn.

Binnen een vereniging zijn verschillende groepen te onderscheiden die invloed hebben op de sfeer op en rond trainingen, wedstrijden en toernooien. De werkgroep doet er goed aan om te inventariseren hoe mensen binnen maar ook tussen die groepen, met elkaar omgaan.

Binnen een vereniging onderscheiden we de volgende groepen:

- bestuur;
- trainers/coaches;
- sporters;
- officials/scheidsrechters;
- ouders.

Bestuur

Het bestuur heeft invloed op het gedrag van alle mensen in de vereniging. Bestuursleden hebben een voorbeeldfunctie. Zij dragen de cultuur van de vereniging uit. Bovendien stellen zij de randvoorwaarden voor een veilige en plezierige sportomgeving.

Zo is het bestuur verantwoordelijk voor de aansturing van kaderleden, zoals trainers, scheidsrechters en andere betaalde dan wel onbetaalde functionarissen in de club.

Trainers/coaches

Via de wekelijkse trainingen en wedstrijden hebben trainers en coaches ontzettend veel invloed op het gedrag van de sporters. Wekelijks hebben zij contact met de sporters. Tijdens die wekelijkse contactmomenten dragen zij veel kennis over, leren zij de sporters vaardigheden aan en corrigeren en belonen zij de sporters. De wijze waarop trainers en coaches dat doen is zeer bepalend voor de sfeer binnen de vereniging.

Complimenten hebben een positief effect op het zelfvertrouwen van kinderen. Datzelfde geldt voor **succeservaringen**. Door een wedstrijd te winnen, ervaren kinderen natuurlijk succes. Maar kinderen kunnen ook op andere manieren succes ervaren. Bijvoorbeeld als zij merken dat zij zich verbeteren. Om kinderen te motiveren is het belangrijk dat trainers/coaches succeservaringen in hun trainingen of

sportactiviteiten verwerken. Dat kan door vooraf doelen te stellen. Een basketbaltrainer die tijdens een training aandacht besteedt aan het samenspel en het rondpasseren van de bal, kan zijn pupillen vragen dat ook tijdens een wedstrijd toe te passen. Het winnen van de wedstrijd is dan niet meer het (enige) doel. Om kinderen successen te laten ervaren, is het van belang dat doelen haalbaar zijn. De invloed van een trainer/coach is erg groot. Denk alleen al aan de voorbespreking van de wedstrijd. De trainer/coach kiest voor een speelwijze om de kans op winnen te vergroten. Ook tijdens de wedstrijd heeft het gedrag van de trainer/coach grote invloed op de sfeer van de wedstrijd, de wijze waarop spelers met elkaar omgaan en de uitstraling van het team als vertegenwoordiger van de vereniging. Trainers zijn zich niet altijd bewust van hun voorbeeldfunctie. In functioneringsgesprekken, maar wanneer nodig ook daarbuiten, moeten bestuursleden trainers en coaches op hun voorbeeldfunctie wijzen.

Sporters

Sporters beïnvloeden elkaar vanzelfsprekend tijdens trainingen en wedstrijden. Dat kan op positieve en negatieve wijze door regels wel of niet na te leven en door wel of geen respect voor de ander te tonen en wel of geen inzet te laten zien. De invloed die sporters op elkaar hebben, is erg groot, en groeit naarmate de leeftijd vordert. Kinderen luisteren in eerste instantie vooral naar volwassenen, maar trekken zich – zeker op latere leeftijd – steeds meer van teamgenoten aan.

Het is vervelend als medespelers elkaar bekritisieren, ook als opmerkingen opbouwend bedoeld zijn. Andersom kan een sporter opfleuren bij positieve reacties. Sommige sporters, bijvoorbeeld de aanvoerder van een team, hebben de taak om ploeggenoten tijdens het spel te coachen. De manier waarop zij dat doen, is van grote invloed op de sfeer binnen een team. Ook tegenstanders zijn van invloed op de sfeer tijdens een wedstrijd. Tegenstanders kunnen een sporter uit zijn concentratie halen, treiteren, intimideren, uitlachen, maar ook toelachen, complimenteren, overeind trekken en een schouderklop geven.

Een Haagse basketbaltrainer stimuleert kinderen om **elkaar aan te moedigen**. “Een van de meisjes was niet sterk genoeg om met de bal de ring te bereiken. Ik heb de andere kinderen gevraagd hoe we haar konden helpen. De kinderen bedachten dat ze haar konden aanmoedigen. Dat werkte! Toen de andere kinderen haar aanmoedigden, scoorde zij al na twee pogingen. En iedereen was erg blij dat ze had gescoord en had het gevoel aan haar succes te hebben bijgedragen. Op zo’n manier kunnen kinderen elkaar helpen.” Door onderlinge betrokkenheid voelen kinderen zich thuis in een groep. Zij ervaren dat ze bij elkaar horen en deel uitmaken van een team.

Officials/scheidsrechters

Tijdens een wedstrijd kan een official/scheidsrechter het gedrag van sporters sturen. Scheidsrechters hebben uit hoofde van hun functie tijdens een wedstrijd veel invloed op het gedrag van spelers. Zowel preventief (voorkomen van ongewenst gedrag) als reactief (optreden na ongewenst gedrag). Scheidsrechters kunnen kiezen uit een scala van reacties: zacht begeleitend bij de jongste jeugd, waarschuwend en vermanend bij oudere jeugd en volwassenen, hard door spelers te straffen of te verwijderen. Met een juiste mix van reacties kan een scheidsrechter de sportieve sfeer tijdens een wedstrijd handhaven en zelfs bevorderen.

Tijdens een wedstrijd hebben spelers niet alleen met elkaar te maken, maar ook met de scheidsrechter. Vaak is de eerste indruk van de spelers over de scheidsrechter negatief. Dat komt omdat de spelers en de scheidsrechter elkaar pas op het veld voor het eerst ontmoeten. Het eerste contact is er vaak pas na de eerste overtreding. Dat is jammer, want een scheidsrechter speelt als bewaker van de spelregels een belangrijke rol in het spel. Bovendien heeft hij grote invloed op de sfeer tijdens een wedstrijd. Juist daarom zou het goed zijn als een **scheidsrechter** voor de wedstrijd de kleedkamers van de twee teams bezoekt. Hij maakt dan even **persoonlijk contact** en kan zich voorstellen. Daarna kan hij de spelers succes en een prettige wedstrijd toewensen.

Ouders

Ouders zijn primair verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kind. Daarmee hebben zij ook grote invloed op het gedrag van kinderen tijdens trainingen en rondom wedstrijden. Het supporteren van ouders tijdens een wedstrijd heeft doorgaans een groot effect op het gedrag en op de sfeer rond een wedstrijd. Een enkele opmerking langs de lijn kan die sfeer drastisch beïnvloeden. Verenigingen die streven naar een positief sportklimaat doen er dan ook goed aan om ouders van jeugdleden daarbij te betrekken.

Betrek ouders al bij de aanmelding van hun kind bij de vereniging. Bouw een band op met ouders. Daardoor is het makkelijker hen aan te spreken bij ongewenst gedrag van hun kinderen of henzelf. De vereniging kan ouders wijzen op hun belangrijke stimulerende rol bij het sporten van hun kinderen.

Ontwikkel een korte vragenlijst of organiseer een bijeenkomst voor leden en ouders om het **sportklimaat** binnen de vereniging te **bespreken**. Mogelijke vragen/gespreksonderwerpen zijn:

- Hoe vind je de sfeer binnen de vereniging?
- Wat zijn de waarden en normen binnen de vereniging?
- Hoe gaan leden om met de gezagsverhoudingen?
- Welke rol vervult elk lid?
- Voelt iedereen zich veilig binnen het team/vereniging?
- Heeft iedereen de vrijheid te zijn zoals hij of zij is?

De uitkomsten van de vragenlijst vormen voor de werkgroep belangrijke input om gezamenlijk tot veranderingen te komen en een positief sportklimaat te realiseren.

2

WAT VOOR VERENIGING WILLEN WE ZIJN?

Is de huidige cultuur zoals de vereniging die wenst?
 Moet de vereniging op deze weg doorgaan, of zijn veranderingen wenselijk?
 Heerst er binnen de vereniging een positief sportklimaat?
 Wat verstaan wij daar onder?
 Waarom is een positief sportklimaat belangrijk voor de vereniging?

Om een beeld te krijgen van wat een positief sportklimaat is, bespreken we een aantal thema's die daar deel van kunnen uitmaken. Die thema's zijn:

- positieve omgang;
- iedereen hoort erbij;
- betrokkenheid;
- indeling teams;
- spelregels;
- omgaan met winst en verlies.

Deze thema's dienen voor een vereniging ter inspiratie. Iedere vereniging mag natuurlijk zelf bepalen welke thema's zij belangrijk vinden voor een positief sportklimaat.

De werkgroep kan met leden bespreken hoe wenselijk een positief sportklimaat is en wat zij daaronder verstaan. Daartoe kan de werkgroep bovengenoemde basisthema's ter discussie stellen en **samen met leden** vaststellen welke houding of gedrag wenselijk is. Ook de vragenlijst uit hoofdstuk 1 kan daarvoor nuttige informatie bieden. De uitkomsten van vragenlijsten en gesprekken bieden de werkgroep input voor een beschrijving van de gewenste situatie en de verschillen ten opzichte van de actuele situatie. Daarmee heeft de werkgroep een beeld van de veranderingen die nodig zijn om tot een positief sportklimaat te komen en de mate waarin daarvoor draagvlak binnen de vereniging bestaat.

Positieve omgang

Voor sporters is plezier de basis van het sporten. Zij sporten omdat zij het leuk vinden. Maar wanneer hebben sporters plezier? Sporters hebben meer plezier in sport als zij zich verbeteren, als zij kansen krijgen om hun mogelijkheden optimaal te benutten, als er sprake is van positieve omgang met medesporters, als een trainer/coach op een positieve manier coacht en de sporter tevreden is over de eigen prestaties. Wat daarbij een rol speelt, is het zelfvertrouwen en het gevoel 'goed genoeg te zijn' om erbij te horen. Mensen willen graag ergens bij horen. Zij willen zich verbonden voelen met andere sporters of met een team. Teamgenoten die elkaar goed kennen en in een goede sfeer met elkaar omgaan, presteren over het algemeen beter dan wanneer de sfeer minder prettig is.

Het zelfvertrouwen van leden en hun plezier in sport zijn gebaat bij **persoonlijke aandacht**. Bij voldoende aandacht krijgen leden het gevoel dat zij er toe doen. Hoewel het in grote verenigingen moeilijk is, loont het de moeite om ieder lid persoonlijke aandacht te geven. Trainers kunnen daarbij een belangrijke rol spelen, bijvoorbeeld door iedereen te verwelkomen. Verenigingen zouden ook kunnen reageren op bijzondere gebeurtenissen. Het is een kleine moeite om verjaardagen bij te houden en (jeugd)leden persoonlijk te feliciteren. Door persoonlijke interesse te tonen, bouwt een trainer (lees: de vereniging) een band op met leden en ouders.

Iedereen hoort erbij

In de samenleving spelen vooroordelen, discriminatie en uitsluiting helaas een rol. Sport is een onderdeel van de samenleving, dus ook in de sport kunnen vooroordelen, discriminatie en uitsluiting voorkomen. Maar sport is ook een ideaal platform om mensen met verschillende eigenschappen en met verschillende achtergronden met elkaar in contact te brengen en te stimuleren tot samenwerken en samenspelen. Dat betekent dat sportverenigingen een belangrijke rol kunnen spelen bij het voor-

komen en bestrijden van vooroordelen jegens mensen met een andere culturele achtergrond, een andere seksuele oriëntatie of met bijzondere lichamelijke kenmerken. Een vereniging kan de kracht van verschillen tussen mensen benutten en versterken door open te staan voor leden met verschillende achtergronden.

Kinderen leren eventuele vooroordelen niet zomaar af. De houding van ouders en trainers kan echter zeer positief werken. Een volleybalbegeleider uit Houten vertelt daarover het volgende: "Tijdens een training hoorde ik dat Ricardo aan Dennis vroeg: 'He, ben je homo of zo?' Ik ben daar meteen op ingegaan en vroeg Ricardo of hij iets tegen homo's had. Nog voordat hij antwoord kon geven, vertelde Marco, een van de andere spelertjes, dat hij niets tegen homo's heeft, want zijn twee opa's zijn ook homo. Dat gaf mij de kans om te vertellen dat ik dat interessant en erg leuk vond. Door **openlijk waardering te uiten** voor een andere seksuele oriëntatie, laat ik zien dat ik verschillen tussen mensen waardeer. Tegelijkertijd corrigeer ik gedrag dat haaks staat op die open houding."

Betrokkenheid

De mate waarin leden en vrijwilligers zich betrokken tonen, is kenmerkend voor een vereniging. Het zegt iets over de binding die zij voelen met de club. Die betrokkenheid en binding uit zich ook in de participatie bij nevenactiviteiten en de bereidheid van leden en ouders van jeugdleden om de handen uit de mouwen te steken als de vereniging daarom vraagt. Betrokkenheid van leden en ouders van jeugdleden is niet vanzelfsprekend. Want primair komen leden om te sporten en hun ouders om naar hun kind te kijken. Een vereniging is echter geen commerciële dienstverlenende organisatie, maar gebaseerd op wederkerigheid. Voor de stabiliteit van de vereniging is het noodzakelijk dat de vereniging het initiatief neemt een band te smeden met leden en hun ouders.

Indeling teams

Een ander aspect waar een vereniging gerichte keuzes in kan maken is het indelen van de sporters in teams. Sportverenigingen delen leden vaak in op basis van leeftijd en niveau. Terecht, want dat vergroot de kans op leuke krachtmetingen en spannende wedstrijden met min of meer gelijke kansen op een overwinning. Gelijke kansen voor sporters is een voorwaarde om plezier in sport te waarborgen. Maar sport zou sport niet zijn als er geen verschillen bestaan. Ook binnen één leeftijdsgroep, met spelers van gelijke lengte en zwaarte, verschillen spelers in technische vaardigheden, snelheid of inzicht. Die verschillen kunnen verenigingen en spelers positief benaderen. In een teamsport kan men juist van elkaars verschillen profiteren.

Een atletiektrainster uit Utrecht vertelt over het verschillen in niveau tussen sporters het volgende: "Binnen atletiek kun je verschillen in niveau compenseren. We kennen wel tien verschillende onderdelen. Geen enkel kind is in al die onderdelen goed. Dus als we de ene keer verspringen, een week later hoogspringen en nog een week later 400 meter hardlopen, dan hebben we steeds andere winnaars."

De een kan dit beter, de ander kan dat beter. Dat vertellen we de kinderen ook. Het is leuk dat we verschillend zijn, maar toch allemaal aan atletiek doen.”

Spelregels

Om onderlinge prestaties van sporters zo eerlijk mogelijk te kunnen vergelijken, zijn spelregels nodig. Bij een positief sportklimaat hoort ook actuele kennis en toepassing van de spelregels bij kader, leden en supporters.

Regelmatig roepen spelers en supporters dat een beslissing van een scheidsrechter niet terecht is. Dat heeft soms met interpretatie te maken, maar net zo vaak door onvoldoende spelregelkennis. Dat kan de sfeer van een wedstrijd negatief beïnvloeden. Om een positief sportklimaat te bevorderen doet een vereniging er verstandig aan te zorgen voor goede overdracht van spelregelkennis. Het leren van de spelregels begint bij de jongste jeugd. Veranderingen in de spelregels moet een vereniging echter aan alle spelers duidelijk maken. Vergeet bovendien de ouders van jeugdleden niet! Om de positieve betrokkenheid van ouders bij de sport van hun kind te stimuleren moeten ouders de regels van het spel kennen.

Een vereniging kan op speelse wijze de **kennis van de spelregels** bij spelers **toetsen**. Dat kan bijvoorbeeld bij slecht weer op trainingsavonden of gecombineerd met een andere nevenactiviteit. Of met quizvragen over de spelregels op de website of in het clubblad. Stel iemand van de scheidsrechterscommissie daar verantwoordelijk voor, zij hebben daar ervaring mee. Want scheidsrechters krijgen tijdens scheidsrechterscursussen ook regelmatig dit soort spelregeltoetsen. Denk ook aan de ouders en nodig hen uit bij activiteiten rond (nieuwe) spelregels. Organiseer bijvoorbeeld ouderwedstrijden waarbij ouders de spelregels spelenderwijs leren. Of daag ouders uit om eens een jeugdwedstrijd te leiden.

Omgaan met verlies....en winst!

Voor leden en supporters is het belangrijk om te leren omgaan met winst en verlies. Voor sporters op amateurniveau blijft plezier in de sport en het samen sporten de belangrijkste motivatie. Winst en verlies horen bij de sport. Er is niets tegen het streven om een wedstrijd te winnen, maar verenigingen, trainers en coaches moeten dat niet té belangrijk maken.

Verenigingen met een positieve uitstraling richten zich in de eerste plaats op de ontwikkeling van de sporters. Niet het resultaat van wedstrijden is het belangrijkste, maar de persoonlijke verbeteringen van spelers. Belangrijk is dat spelers zich tijdens trainingen en wedstrijden voor honderd procent inzetten en plezier ervaren. Eén keer verliezen zal doorgaans weinig problemen geven. Lastiger wordt het als verliezen een terugkerend patroon wordt. En dan met name de wijze waarop. Grote nederlagen zijn weinig opbeurend. Voortdurend winnen is overigens ook niet zalmakend! Ook daarbij is de wijze waarop een team wint van belang voor de plezierbeleving. Zonder spanning is de uitdaging ver te zoeken.

3 HOE REALISEREN WE EEN POSITIEF SPORT- KLIMAAT?

Wat werkt goed binnen de vereniging? Wat zijn de sterke punten van de vereniging? Hoe kunnen we die sterke punten optimaal benutten?

In hoofdstuk 1 bespraken we de oprichting van een werkgroep die zich bezighoudt met het sportklimaat binnen een vereniging.

Uitgaande van de sterke punten en kwaliteiten formuleert de werkgroep de gewenste situatie. In een plan van aanpak stelt de werkgroep voor welke stappen de vereniging kan zetten om de gewenste situatie te bereiken. Daarbij stelt de werkgroep ook de randvoorwaarden vast: wat is er nodig om aan een positief sportklimaat te kunnen werken.

Om recht te doen aan de talenten en kwaliteiten binnen de vereniging doet de werkgroep er goed aan om zich in de eerste plaats te **richten** op de **positieve kanten** van de organisatie.

Om tot een positief sportklimaat te kunnen komen, is **draagvlak binnen de vereniging** nodig. Om dit te vergroten informeert de werkgroep de leden en de ouders tijdig over het doel en de stappen die de werkgroep wil zetten. Waar nodig leggen werkgroepleden persoonlijk uit wat het doel is en hoe de werkgroep dat doel wil bereiken.

Afspraken maken

Als er in de vereniging voldoende draagvlak is, kan de werkgroep actief aan het werk om tot een positief sportklimaat te komen. Het is belangrijk dat de werkgroep daar zoveel mogelijk leden bij betreft. Want om een positief sportklimaat te realiseren moeten werkgroep en leden tot regels en afspraken over de onderlinge

omgang. Door leden daarbij te betrekken en mee te laten meedenken, groeit hun betrokkenheid en medeverantwoordelijkheid voor de sfeer binnen de vereniging. Daardoor ontstaat een breed gedragen verenigingscultuur. Dat vergroot de kans om de positieve sfeer en prettige onderlinge omgang in stand te houden.

Denk na over maatregelen bij het niet nakomen van afspraken. Leg daarbij de nadruk niet op straffen of disciplinaire maatregelen, maar **analyseer** samen met betrokkenen de **gebeurtenis**: wat is er gebeurd, welke afspraak is niet nagekomen, waarom niet, hoe kunnen betrokkenen zich verbeteren, welke hulp hebben zij daarbij van de vereniging nodig? Een gezamenlijke doel om tot verbetering te komen werkt vaak beter dan disciplinaire maatregelen.

Communiceer

De werkgroep kan leden van een vereniging op verschillende manieren op de hoogte houden van haar ideeën en activiteiten. Door op verschillende manieren regelmatig de boodschap te

herhalen, groeit het bewustzijn bij leden dat de vereniging met een bijzonder project bezig is. De werkgroep kan bijvoorbeeld besluiten om campagne te voeren om het streven naar een positief sportklimaat onder de aandacht te brengen en te houden.

Een plaatje zegt vaak meer dan duizend woorden! **Kies voor een campagne met een aansprekend beeld** dat leden op ludieke wijze een spiegel voorhoudt. Maak het niet belerend, maar kies zo mogelijk voor humor. Stem teksten af op de doelgroepen. Gebruik posters, flyers, kaarten, vlaggen, badges, buttons en/of bierviltjes om de boodschap te verspreiden.

Mogelijke communicatiemiddelen zijn:

Website

Op de verenigingswebsite kan de werkgroep dieper op het doel van de campagne ingaan. De werkgroep kan zelfs besluiten om discussie te stimuleren bijvoorbeeld door een forum te starten en leden te laten reageren op prikkelende stellingen die betrekking hebben op de campagne.

Clubblad en beeldscherm

In artikelen in het clubblad kan de werkgroep uitgebreider uitleg geven over de plannen en bijvoorbeeld dieper ingaan op de noodzaak om tot een positief sportklimaat te komen. Ook met een doorlopende film of powerpoint-presentatie op een scherm in de kantine kan de werkgroep op wedstrijddagen een groot publiek bereiken.

Sociale media

Steeds meer mensen maken gebruik van social media. Met een eigen Facebook-pagina en een uitnodiging aan leden om 'vriend' te worden, creëert de vereniging een extra communicatieplatform.

Gesprekken

Informele gesprekken langs de lijn en in de kantine, en behandeling van het onderwerp tijdens reguliere ouder- en trainers-bijeenkomsten, zijn laagdrempelige manieren om positief sportklimaat onder de aandacht te brengen.

Voor de wedstrijden (als de sporters de warming-up doen) kunt u in 15 minuten het **belang** van een **positief sportklimaat** met ouders **bespreken**. Bedenk dat ook ouders van jeugdleden bij de vereniging horen en veel invloed hebben op het sportklimaat.

Om sportiviteit, respect en plezier onder de aandacht te brengen, introduceerde voetbalvereniging DCS **mascotte 'Appie'**. Deze tijger geeft vierhonderd jeugdspelers van DCS op de website, via mail en in een eigen column in het clubblad tips over sportiviteit en respect. Appie treedt bovendien op tijdens bijzondere jeugdevenementen van de vereniging.

4 HOE ZORGEN WE VOOR EEN BLIJVEND POSITIEF SPORT- KLIMAAT?

De zorg voor het sportklimaat binnen een vereniging is de verantwoordelijkheid van alle leden. Maar bestuur en/of werkgroep moeten leden daar af en toe aan helpen herinneren.

Alle betrokkenen binnen de vereniging zijn medeverantwoordelijk voor de naleving van regels en afspraken. Dat wil niet zeggen dat iedereen direct de moed zal hebben om, wanneer nodig, anderen te corrigeren. Zo'n houding vraagt om een cultuuromslag die tijd nodig heeft. Doel daarvan is dat leden en andere betrokkenen het in de loop van de tijd normaal gaan vinden elkaar aan te spreken op ongewenst gedrag. Sporters, trainers, bestuur, ouders en toeschouwers moeten elkaar kunnen stimuleren de onderlinge omgang tijdens en rondom sportactiviteiten te verbeteren.

Verenigingen kunnen het **stimuleren** tot een **aanspreekcultuur** vastleggen in contracten met kaderleden en/of als agendapunt opnemen bij reguliere vergaderingen of bijeenkomsten. Door op deze manier de vinger aan de pols te houden, houdt een vereniging het onderwerp actueel.

Leg de **nadruk op positieve gedragsontwikkelingen**. Complimenteer of beloon leden of teams die zich onderscheiden door positief sportgedrag en breng dat onder de aandacht binnen de vereniging.

Wat te doen bij (aanhoudend) ongewenst gedrag

Zelfs als een vereniging er in slaagt een positief sportklimaat te creëren, zullen er af en toe incidenten zijn. Zo kunnen trainers of ouders langs de lijn zich toch laten gaan als een wedstrijd anders verloopt dan verwacht. Dergelijke incidenten gebeuren

altijd onverwachts. Verenigingen moeten dus scenario's klaar hebben om tegen ongewenst gedrag te kunnen optreden.

Datzelfde geldt voor aanhoudend ongewenst gedrag. Bestuur of andere betrokkenen kunnen om te beginnen in een persoonlijk gesprek een waarschuwing geven. Als dat niet helpt, moet een vereniging een stap verder durven gaan en een boete, een schorsing, een terreinverbod of zelfs roeyement overwegen.

Vier typen onsportieve sporters

J. Steenbergen en L. Vloet publiceerden in 2007 hun boek 'Fair Play...over de regels en de geest'. Daarin beschreven zij vier typen onsportieve sporters. Voor verenigingen die streven naar een positief sportklimaat is het goed om die vier typen te herkennen. Een vereniging kan dan tijdig maatregelen nemen tegen ondermijners van het positieve sportklimaat.

De vier typen onsportieve sporters zijn:

De spelbreker

Een spelbreker is iemand die zich niets aantrekt van de spelregels en het spelgoal. Deze sporter interesseert het niet of hij nu wel of niet de spelregels overtreedt. Het gedrag van de spelbreker kan voortkomen uit een gebrek aan plezier of het ontbreken van voldoende uitdaging. De oorzaken van dit gedrag kunnen bij de speler zelf liggen of bij de activiteit zelf. Als de activiteit de oorzaak is, valt te overwegen om de spelbreker meer uitdaging te bieden, door hem bijvoorbeeld op een kleiner veld te laten spelen of met moeilijker materiaal.

De rekenaar

Iemand die de spelregels overtreedt om strategisch voordeel te halen, noemen Steenbergen en Vloet een rekenaar, of calculeerder. De overtreder maakt een afweging tussen de kosten (hoogte van de straf) en de baten (bijvoorbeeld het voorkomen van een doelpunt) van de overtreding. Deze sporter is zo sterk gericht op het spelgoal, dat hij opzettelijk de regels overtreedt.

Hij doet dat zo opzichtig dat hij de consequenties (bijvoorbeeld verwijdering) vaak accepteert. Calculerend gedrag tijdens de wedstrijd kan sporters bevoordelen, maar is in strijd met de bedoelingen van de sport en dus een vorm van onsportief gedrag. Een aantal sportbonden heeft maatregelen getroffen om strategische overtredingen zo onaantrekkelijk mogelijk te maken.

De valsspeler

Een valsspeler probeert regels op verdeckte wijze te overtreden, met de bedoeling voordeel te behalen ten opzichte van de tegenstander. Hij gebruikt bijvoorbeeld ongeoorloofde spelmiddelen of hulpmiddelen (bijvoorbeeld doping) of zoekt geschikte momenten waarop hij spelregels in het geniep kan overtreden (als de scheidsrechter het niet kan waarnemen). Het verschil in gedrag met de rekenaar is dat de valsspeler wil verbloemen dat hij een spelregel schendt of erger nog: doet voorkomen dat niet hij, maar de tegenstander een regel overtreedt, bijvoorbeeld door een schwalbe te maken. Vanzelfsprekend past dit gedrag niet bij een positief sportklimaat. Duidelijke afspraken met spelers en trainers helpen vals spelen voorkomen. Adviseer spelers ook over de omgang met vals spelende tegenstanders!

Het beste is om je eigen spel eerlijk te blijven spelen. Laat je niet afleiden door wangedrag van de ander (hoe moeilijk het ook is) en ga eventueel in gesprek met de scheidsrechter.

De gewelddadige regelovertreder

Spelers die zware overtredingen maken of tegenstanders te lijf gaan, doen dat vaak niet uit calculatie of een behoefte aan vals spelen, maar simpelweg omdat zij zichzelf totaal verliezen. Soms zijn daar best oorzaken voor aan te voeren bijvoorbeeld intimidatie door een tegenstander. Ook privé-problemen kunnen een rol spelen. Wat de oorzaak van het gedrag ook is, sporters die zichzelf verliezen passen niet bij een sportieve club. Verenigingen zullen met dit type onsportieve sporters in gesprek moeten, zoeken naar de oorzaken van hun gedrag en samen met speler, trainer en/of ouders moeten bedenken hoe dit gedrag in de toekomst is te voorkomen.

Agressie langs de lijn

Agressief of intimiderend gedrag van trainers of ouders komt helaas nog veel voor. Ook dat past niet bij een positief sportklimaat. Een vereniging zal daar ook tegen op moeten treden. Hieronder geven we een aantal tips die voor een belangrijk deel zijn ontleend aan publicaties van Hans Kaldenbach.

Agressief of intimiderend gedrag is vaak 'frustratie-agressie': opgehoopte frustratie die resulteert in een emotionele explosie. Vaak is zo'n uitbarsting moeilijk te voorspellen, omdat een deel van de frustratie buiten de waarneming ontstaat. Een onbenullige situatie in een toernooi of bij een wedstrijd kan plotseling een zeer felle emotionele reactie oproepen. **Wie boos is, wil gehoord worden.** Die agressie is meestal niet persoonsgericht. Voel je door dergelijk gedrag niet persoonlijk aangevallen. Geef de betreffende persoon de kans om zijn zegje te doen en laat merken dat je het gehoord hebt. Daardoor neemt de kans op escalatie af.

Instrumentele agressie is bewust gekozen gedrag. Het is doelbewust en rationeel en richt vaak meer schade aan dan frustratieagressie. **Spreek betrokkene aan** op zijn gedrag en meld de agressie bij de (overige) jeugdcommissie(leden) of het bestuur. Die zal moeten optreden om herhaling van dit gedrag te voorkomen.

De **waarde van humor** is buitengewoon groot in spanningsvolle situaties. Uiteraard kun je alleen humoristisch zijn als je enigszins ontspannen bent. Dat lukt niet altijd. Maar neem eens de volgende dialoog: “Hé blinde, kijk nou eens uit je doppen”, zegt een boze ouder vanaf de tribune. Als een verenigingsbestuurder dat hoort, zou hij kunnen zeggen: “Aangenaam, Kees is mijn naam...”. Zo’n opmerking haalt wellicht de angel uit de agressie.

Benadruk bij ongewenst gedrag het gezamenlijke, het **wij-gevoel**. Overweeg eens de volgende mogelijke reacties: “U en ik weten allebei dat dit niet kan.” “Dit wordt anders een vereniging waar niemand meer graag wil sporten. Daarom zou het verstandig zijn dat we...” “U weet dat we er op deze vereniging van uitgaan dat...” “Uw kind zit nu al twee jaar op deze vereniging, dus u weet dat we...”

Bij een groot conflict is de kans groot dat betrokkenen opgefokt en gestresst zijn. Houd daar rekening mee en probeer contact te leggen en **rust uit te stralen**. Probeer in contact te komen door een hand te geven en bijvoorbeeld een kop koffie aan te bieden. Ben je bewust van eventuele eigen angsten, frustraties, vooroordelen en minachting. Laat die niet blijken, maar luister naar het verhaal van betrokkenen.

Voer een gesprek, maar maak daar geen strijd van. Probeer bij de kern van het probleem te blijven en laat je daarvan niet afleiden; ga niet mee in zijpaden. Bedenk wat het doel is: verandering van het gedrag van de ander. Dat wil niet zeggen dat de ander ook zijn mening hoeft te veranderen! Stel dat gedrag ter discussie, niet de mening van betrokkenen. Veroordeel het ongewenste gedrag, maar niet de persoon. Gun de ander een respectvolle manier om te stoppen met zijn of haar gedrag.

NAWOORD

Er zijn veel redenen om binnen sportverenigingen te streven naar een positief sportklimaat:

- meer speelplezier;
- betere sfeer binnen de vereniging;
- ledenbehoud;
- meer betrokkenheid van leden en ouders;
- beter imago van de vereniging;
- voorkomen van excessen;
- creëren van een optimale opvoedfunctie van de vereniging;
- etcetera.

Dit werkdocument helpt verenigingen aan de hand van vier vragen zelf met het thema positief sportklimaat aan het werk te gaan. De NSA heeft bewust niet voor een afgerond stappenplan gekozen. Immers, iedere vereniging en context is anders. Voor verenigingen is het belangrijk om op eigen wijze en in eigen tempo tot een positief sportklimaat te komen. Dat maakt de kans het grootst dat een vereniging tot blijvende verbeteringen kan komen.

Ondersteuning

Sportadviesbureau NSA biedt procesbegeleiding aan werkgroepen van sportverenigingen en/of organisaties in de buurt om een positief sportklimaat te realiseren. Daarbij gebruikt de NSA de methode 'Waarderende benadering'. Het accent ligt bij deze methode niet op het implementeren van de veranderingen, maar op het veranderingsproces, het samenbrengen van mensen, het voeren van gesprekken en de onderlinge verbinding en afstemming om tot een gezamenlijke aanpak te komen. De benadering gaat uit van positieve krachten binnen de vereniging, organisatie of buurt.

Het ondersteuningstraject bestaat uit vier sessies waarin de volgende vragen centraal staan:

- Hoe gaan we met elkaar om?
- Wat voor vereniging willen we zijn?
- Hoe realiseren we een positief sportklimaat?
- Hoe zorgen we voor een blijvend positief sportklimaat?

Aan de hand van deze vragen geeft de werkgroep zelf vorm aan een plan van aanpak om binnen de vereniging en/of buurt tot een positief sportklimaat te komen. Een uitbreiding van het traject is mogelijk met de verdiepende themasessies over andere Regels en afspraken, Omgaan met lastig gedrag, Diversiteit en (Ouder)betrokkenheid.

Colofon

Naar een positief sportklimaat
Plezier in sport voor iedereen

Tekst

Sportadviesbureau NSA, Bilthoven
Klaasjan Takken
Astrid Cevaal
Bep Timmer
Carlijn Hoedemaker

Tekstadviezen/redactie

All Ears, Amsterdam

Eindredactie

Sportadviesbureau NSA, Bilthoven
Heleen Bakker

Ontwerp en opmaak

Veldontwerp, Roosendaal

Drukwerk

Groels, Tilburg

Fotografie

Sportadviesbureau NSA, Bilthoven
shutterstock.com
istockphoto

Bestellingen

Sportadviesbureau NSA
E info@sportalliantie.nl
T 088 246 81 00
www.sportalliantie.nl

© 2012 Stichting NSA

Sportadviesbureau NSA heeft ruime ervaring met het ontwikkelen, coördineren en uitvoeren van projecten op het gebied van (breedte)sport en beweging in verschillende maatschappelijke contexten. Ons landelijke bureau is gevestigd in Bilthoven en maakt deel uit van Sportservice Noord-Brabant. In totaal werken ruim zestig medewerkers samen in multi-disciplinaire teams vanuit zes locaties.

Voor meer informatie neemt u contact op met onze consultant:
Bep Timmer (b.timmer@sportalliantie.nl)
Telefoon 088 246 81 00

Kijk ook op www.sportalliantie.nl